

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

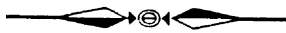
יעוץ לכל סכסוכי ממון, ואישות. ועריכת חוזים על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בס"ד, גליון שפב, פרשת אמור, תש"פ

בית דין צדק "בינת המשפט"

לפיכך אף על פי שלא עשתה עמו תנאי, אנן סהדי שעל דעת כן עובדת עמו, שתקבל דמי ביטוח לאומי בחודשי הלידה, ואין לך אנן סהדי גדול מזה, וכיון שעל דעת כן נכנסה לעבוד עמו, וגם הוא ידע שעל דעת כן נכנסת לעבוד עמו, חייב לשלם לה מה שאינה מקבלת מהמדינה - ברשלנותו.

ב

תליית פרסומת בחזית הבית, שמפריע לבעל הבית, או לשכנים

הנידון

שוכר דירה תלה שלט בחזית הדירה המושכרת בעניני בחירות. המשכיר אמר לו שזה מפריע לו, ואוסר עליו לתלות, בטענה שהשוכר שכר רק את תשמיש הדירה ולא את גוף הדירה, והיות והוא בעל הדירה, הוא אוסר עליו לתלות שלט זה. האם צודק בעל הדירה.

כמו כן יש לברר, מה הדין אם אחד השכנים טוען שזה מפריע לו, בטענה שהקיר החיצון שייך לכל בעלי הבנין, האם יכולים בעלי הבנין למנוע ממנו לתלות שלט בחוץ.

תשובה

המשכיר יכול למנוע, אבל השכנים אינם יכולים למנוע אלא דבר שידוע שלא מקובל במקום.

ביאור התשובה

איזה תשמישים יכול המשכיר למנוע מהשוכר להשתמש

כלל ידוע הוא, שמשכיר, משכיר את ביתו לתשמיש הרגיל, ואינו יכול למנוע מהשוכר שלא להשתמש בבית איזהו תשמיש מסויים, אלא אם עשה עמו תנאי, או שימוש שאנן סהדי שעל זה בודאי לא הניח לו לעשות בביתו.

והנה להניח על קיר ביתו פרסום על מפלגה מסויימת, לפעמים הוא דבר שיכול להזיק למשכיר, שיאמרו שמשתייך למפלגה זו, לכן לא

שאלות ותשובות קצרות

ובו יבואר: א. בעל הבית שלא דווח על עובדת, והפסידה ביטוח לאומי על חופשת הלידה. ב. גדר השתמשות של שוכר ברכוש המשכיר, ושותף ברשות השותפין. ג. גדר אחריות עדשות. ד. שילם לאשתו על לימודים, והתגרשו. ה. האם חתימה בטעות מחייבת.

א

בעל הבית שלא דווח על עובדת, והפסידה ביטוח לאומי על חופשת הלידה

הנידון

"אני עובדת בהייטק. ילדתי לפני כמה חודשים, הגשתי בקשה לביטוח לאומי תשלום עבור חופשת לידה, על פי החוק עלי לקבל שלושה חודשים שכר. לצערי בקשתי נדחתה, כיון שבעל הבית לא דווח עלי כחוק. האם על פי תורה בעל הבית חייב לשלם לי את ההפסד של הביטוח לאומי".

תשובה

בעל הבית חייב לשלם לעובדת את הפסדה.

ביאור התשובה

תנאי עבודה שלא סוכמו מראש

צדדי הספק הן, דבאמת היה אפשר לדון כאן, האם הנזק הוא גרמי או גרמא, דאולי אין זה אלא גרמא, כיון שהנזק אינו בטוח, דאולי לא תלך בזמן שעובדת אצלו, ועוד שאין הנזק מייד, וגרמא בנזקין פטור, וביארנו דיני גרמי וגרמא בכמה מקומות.

אבל באמת נראה דבעל הבית חייב מדינא, כיון שבכל דיני פועלים הולכים אחר מנהג המדינה, כמבואר במחבר (חושן משפט שלא, ב). ואף על פי שלא כל חוקי המדינה התקבלו כמנהג המדינה, מכל מקום בעובדי הייטק בודאי התקבלו חוקי המדינה, במיוחד דמי ביטוח לאומי של לידה, התקבל שכל עובדת נכנסת לעבוד על דעת שתהיה מדווחת, בודאי הוא מנהג המדינה, ואם מנע ממנה חייב, כי הוא תנאי בעבודתה.

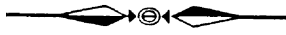
בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ביאור התשובה

אחריות בכל מקום הוא לפי כללי החנות

גדר האחריות הוא לפי המקובל במקום, ואם מקובל שלא לתת אחריות על חלופת מספר, אינך יכול לתבוע כלום. זאת ועוד, האחריות היא על עדשות הללו במספר הזה, אבל אם צריך להחליף מספר אחר, בודאי לא על זה יש אחריות. וגם דבר המסתבר הוא, שאדם שומר שלא לאבד העדשות, לכן נותנים אחריות, אבל המספר עולה בתמידות להרבה אנשים בעיקר צעירים, וכי יתנו במחיר עדשות לאחד, שכל ימיו יקבל לפי המספר הנצרך. התמהה.

ד

תשלום על לימודים לאשה לאחר גירושין

הנידון

"אני לומדת גרפיקה. הלימודים הם שלוש שנים במכון מיוחד לגרפיקה. מחיר הלימודים בכל שנה שבעת אלפים שקלים. חייבים לשלם כל שנה מראש, וזו השנה השניה שלי. בעלי הסכים ללימודים, ושילמנו בשנה ראשונה מהחשבון המשותף. בשנה השניה, בתחלת השנה, שילמתי בכרטיס אשראי המשותף את כל התשלום השנתי, אלא שעשיתי פריסת תשלומים למשך כל השנה.

לצערי התגרשנו בתחלת השנה, לאחר שכבר חייבתי את כל הכרטיס אשראי. יש לציין, שכששולם כל התשלום השנתי, אני ובעלי לא חשבנו על גירושין. לאחר הגירושין סגרנו את כרטיס האשראי, והחוב של הכרטיס יורד מחשבון פרטי שלי. נפשי בשאלתי, האם בעלי לשעבר צריך להשתתף איתי בתשלום החודשי, כיון שהחוב על כל השנה היה כשהיינו יחד, והוא נתן לי סכום זה כמתנה. או שכיון שבכל חודש זה יורד מהחשבון שלי, ואנו כבר גרושים אינו צריך להשתתף.

תשובה

יש להתפשר על מחצית, מהטעם המבואר בפנים.

ביאור תשובה

מתי אומרים שהיה מתנה בטעות

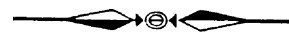
בנידון זה, כיון שכבר חייבתם את הכרטיס אשראי המשותף לכל השנה, אם כן בעלך כבר נתן לכם מתנה ממש, והתשלומים הם רק

מיבעיא אם טוען המשכיר שזה מזיק לו בדעת הקהל, יכול למנוע זאת, כיון שאנן סהדי שלא השכיר ביתו כדי שיזיקהו, אלא אפילו אם מודה שאינו מזיקו, יכול למנוע זאת, כיון שסוג תעמולת בחירות יכול להזיק, הוא לא השכיר לו את ביתו לתשמיש זה ללא רשותו.

השתמשות השכן ברכוש המשותף

ולכאורה היה נראה שהוא הדין נמי בשכן שמניח על הקיר החיצון תעמולת בחירות למפלגה מסויימת, כיון שהוא משתמש באויר השותפין, יש בידם למנוע אותו להשתמש בדבר שבאמת מפריע להם בדעת הקהל.

אבל באמת אין זה נכון. דהנה מבואר במחבר (חושן משפט קסא, ה), דאין השותפים בחצר יכולים לעכב על מי שמשתמש בחצר, אלא בדברים שרגילים להקפיד עליהם, אבל בדברים שאין דרך להקפיד אינם יכולים למנוע מהשותף להשתמש בחצר, דעל דעת כן נשתתפו בחצר להשתמש בו בדברים המקובלים להשתמש, ולא אמרו שיכול לעכב אלא כשיש טענה אמיתית, כגון שעושה רעש או מרבה אנשים בחצר (בבא בתרא כ, ב). ולפי זה, גם בנידון דידן אין דרך השכנים להקפיד על מי שמניח בחזית ביתו תעמולת בחירות, כי אף אחד לא משייך זאת לבעלי הבנין אלא לבעל דירה זו, ואינו דומה לנידון דלעיל שהדירה שייכת למשכיר, וחושש שיאמרו עליו ששייך למפלגה זו, אבל בחצר השותפין אין זה שייך, לכן אי אפשר למנוע להשתמש בזה. אלא אם כן הוא תולה דבר שאינו מקובל על כל השכנים.

ג

אחריות עדשות

הנידון

"קניתי עדשות מגע בחנות עם אחריות, הם אמרו לי בפירוש שאפילו אם העדשות יאבדו הם יחליפו לי אותן. לימים, מספר המשקפים שלי עלה מארבע לשש, פניתי לחנות וביקשתי שיחליפו לי ללא תשלום מחמת האחריות, אלא שאמרו לי שהאחריות היא רק אם נאבד, ולא אם המספר משתנה. האם הם צודקים. הרי האחריות כוללת כל אחריות, והרי אפילו אם לא אשמור ויאבד הם מחליפים לי, כל שכן כאשר המספר השתנה".

תשובה

אין בעל החנות חייב להחליף את העדשות.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

הסכום, בטענה, שהתחייב להיות ערב על כל הסכום, היות ובשטר המלוה שעליו חתום הערב לא כתבו שיש היתר עיסקה, ופסק הרשב"א (שו"ת המיוחסות לרמב"ן, עז), וכן פסק המחבר בחושן משפט (מה, ג), שאדם חייב על חתימתו אפילו שלא ידע על מה חתם. אבל הערב טוען, שאפילו שחתימת אדם מחייבת, נידון זה אינו דומה כלל לזה מכמה טעמים:

א. אמרו לו בפירוש שהוא חותם על היתר עיסקה, והטעו אותו, והחתימו אותו על מלוה בלא היתר עיסקה, ולא כתבו הרשב"א והמחבר אלא בסתם, אבל אם אומר אדם לפלוני בפירוש, שכתוב כאן שהנך מתחייב סכום פלוני, וכתב סכום אחר והטעהו, ומודה הלה שהטעהו, בודאי גם הרשב"א מודה שאין חתימתו כלום, כגון מי שאמר לחבירו חתום לי שהנך חייב לי מאה שקל, וכתב שטר שהוא חייב מאתים, ואמר לחותם שכתוב בשטר מאתים וסמך על דבריו, בזה גם הרשב"א מודה שאין החתימה מחייבת אלא מאה.

ב. כיון שהמלוה מודה שהיה היתר עיסקה, ואינו יכול לגבות מהלוה יותר מחצי, איך יתכן להוציא מהערב יותר מהלוה בעצמו, הרי הערב נעשה ערב על הלואה פלונית בלבד, והיא בהיתר עיסקה נעשית, ומה שכתבו בשטר שפלוני לזה בלא היתר עסקה, הלוה לא חתום עליה, ואין כזו הלואה כלל, והערב הסכים להיות ערב על הלואה של היתר עיסקה, ולא יתכן לגבות מהערב יותר מאשר מהלוה בעצמו.

תשובה

אם המלוה מודה שלא היתה הלואה אחרת, והלוה גם מודה שלא לוח, והכל מודים שהחתימו בטעות את הערב, אינו ערב אלא על חצי הסכום שהפסיד הלוה, ולא על כל ההלואה.

ביאור התשובה

בסימן ריח הארכנו בביאור חתימה בטעות, ומבואר שם, שאם התובע מודה שהלה חתם בטעות, אין החתימה מחייבת. והנני להעתיק מה שכתבתי שם:

"אם באמת לא גמר בדעתו - לא מתחייב"

והנה מבואר ברשב"א, שהטעם שהתחייב אפילו שלא ידע מה כתוב בו, כיון שגומר בדעתו להתחייב על כל הכתוב בו. ולפי זה, אם באמת לא גמר בדעתו, וחתם בטעות, בודאי לא חייב.

וגדולה מזה כתוב בפתחי חושן (חלק י, עדות ושטרות - הערות פרק ח, הערה יט), לאחר שהביא דברי הרשב"א, וז"ל "ובדברי גאוניס

הלואה שקיבל מחברת האשראי, אבל את המתנה הוא כבר נתן מחשבונו, לפיכך, הצד היחיד שיש כאן להסתפק במתנה, הוא, האם אמרינן שאנן סהדי, שאם היה יודע שתגרושו לא היה נותן מתנה, והוא מתנה בטעות, ובבינת המשפט בסימן רלג הארכנו בביאור דיני מתנה בטעות, וכתבתנו שם, שאין לבטל מתנה שנתן אלא אם יש אומדנא דמוכח, שאם היה יודע הטעות לא היה נותן את המתנה, ולכאורה גם בנידון זה יש אומדנא דמוכח, שאם היה יודע שתגרושו לא היה נותן מתנה את שכר לימודים לשנה.

אבל לאחר העיון נראה, שהדבר תלוי בזה, דאם כאשר נתן את המתנה חיו בשלום, והיה בדעתו לתת את המתנה כדי שימשיכו לחיות בשלום, אין זה מתנה בטעות, שהרי נתן שלא בטעות, אלא שלבסוף המתנה לא הועילה, אבל ברור שאין זה מתנה בטעות. אבל אם אנן סהדי, שלא היה לבעל שום ענין לתת מתנה אם היה יודע שיתגרושו, לכאורה הוי מתנה בטעות, אבל בבינת המשפט בסימן שפ הבאנו מחלוקת פוסקים גדולה, האם גם על נולד אמרינן שהוי מתנה בטעות והוא ספק בדין, לכן יש להתפשר בזה. אומנם יש לזכור, שהכרטיס היה משותף, לכן מתנת הבעל היא רק חצי, ולאחר פשרה הוא ישלם רבע.

ה

חתימה בטעות

הנידון

ראובן לוח כסף להשקעה, תמורת ריבית קצוצה, בהיתר עיסקה. בידיעת המלוה, השקיע הלוה את הכסף בחברה פלונית. כמו כן סוכם בעל פה, ששמעון יהיה ערב. שנה לאחר ההלואה, ביקש המלוה שהערב יתחייב בכתב על ערבותו, הערב ביקש נוסח שעליו יחתום, ועורך הדין של המלוה, ניסח את שטר ההלוואה, והשמיט ממנה שהיא על פי היתר עיסקה, אלא כתב בלשון זה: "פלוני לוח מפלוני כך וכך מעות", ועל זה חתם הערב, אני ערב על הסכום הנ"ל.

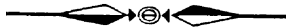
יש לציין שעל פי היתר עיסקה, אם יש הפסד גלוי לכל, ומודה המלוה בהפסד זה, מפסיד המלוה כפי שסוכם בהיתר עיסקה, חצי או שלישי וכדו'. ובהיתר עיסקה הנ"ל, סוכם שהמלוה יפסיד חצי.

לימים, החברה בה השקיעו את הכסף, פשטה את הרגל, והיות והיתה חברה בורסאית וידועה, המלוה מודה בהפסד זה, ועל פי היתר העיסקה ההפסד הינו חצי חצי. אלא שהמלוה תובע את הערב על כל

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

העולה מזה: אפילו לפי הרשב"א, אינו חייב אלא אם חתם מדעתו, אבל חתימה בטעות אינה מחייבת כלום, אבל אינו נאמן לומר שחתם בטעות. וגדולה מזה אמרו, שבשטר קנין, אם לא קראו לא חל הקנין, דהטעם שמהני רק מפני שיכול להתחייב, וכן אם המלוה הביא לו שטר לחתום עליו, ולא קראו, גם כן לא מהני, דדוקא אם הלוה ביקש מהסופר לכתוב שטר, דהוי כשליש, מהני. "ע"כ מסימן ריח.

(כלל קב סימן כ) הביא בשם הרי"א ענין, שמחלק, שלא אמרו כן אלא בשטר הלואה, או שטר חיוב, שיכול להתחייב אף בדבר שאינו חייב, אבל בשטרי קנין אין כאן דעת מקנה. ועוד חילק, דאף בשטר חיוב לא מהני אלא כשהסופר כתב השטר, שיש לו כעין דין שלישי, אבל כשהמלוה הביא לו שטר כתוב, ולא קראו לא היה בדעתו להתחייב בכל מה שכתוב, וצ"ע" עכ"ל פתחי חושן.

והנה סתם החותם על שטר, אינו נאמן לומר שחתם בטעות, אבל אם הנתבע מודה שחתם בטעות, באמת גזל הוא בידו. לאור זה, צריך לעורר את העסקן, שידע לו, שאם באמת חתם הלה בטעות, גזל הוא בידו, כי מעולם לא התחייב וחתם בטעות.

